

چاپ نخست قانون اساسی مشروطه ایران

رحیم نیکبخت

تاریخچه تدوین قانون در ایران موضوع جالبی برای تحقیق است، تاریخچه تدوین قانون اساسی در مجلس از آن جالب‌تر. حوادث دوران مشروطه و کش و قوس مشروطه خواهان و محمد علی شاه در منابع تاریخ مشروطه به تفصیل آمده است. گرچه ناگفته‌های بسیاری در لابه‌لای اسناد بسیار مهم مجلس شورای اسلامی وجود دارد که تعمداً به آن توجه نشده است. در دانشگاه‌ها هم هنوز گفته‌های نخب‌نمای ملوکم و آخوندزاده موضوع پایان‌نامه‌های چند دست‌کپی شده دانشجویان مظلوم است که رجوعی به آن نداریم. در جستجوهای که داشتیم به نسخه‌ای از چاپ سنگی دست یافتیم که در ابتدا به نظر مهم نرسید با مراجعه‌ای که به کتاب پر ارج مرحوم مشار نمودم نشانی از این چاپ ندیدم بر همین اساس متن کامل این نسخه که از آخر یک یا دو صفحه افتادگی دارد را تصویر برداری نمودم ظاهراً اصل کتاب متعلق به مظفر بقایی بوده که از آن کپی شده است در کنار شماره قانون‌ها علامت‌هایی که خورده احتمالاً متعلق به وی است. تصویر برداری ما از روی کپی موجود در کتابخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی می‌باشد ضمن تشکر از مسئول محترم کتاب خانه جناب آقای داوودی.

این مجموعه به خط عماد الکتاب معروف در تاریخ هفدهم ربیع الاول سال ۱۳۲۶ هجری قمری در سال دوم سلطنت محمد علی شاه چاپ و منتشر شده است. قطع اصلی کتاب خستی بوده است. که در کپی برداری بزرگتر شده است. در صفحه ۳۲ این متن نوشته شده است:

هوالله تعالی

این قوانین اساسی مجلس شورای ملی و مجلس سنا که حاوی پنجاه و یک اصل است. صحیح است ۱۴ شهر ذی‌قعدة ۱۳۲۴ محل صحنه همایونی. در صفحه ۴۰ میخوانیم:
سواد دستخط مبارک همایونی

بسمه تبارک و تعالی

متمم نظامنامه اساسی ملاحظه شد تماماً صحیح است و شخص همایون مالان شالله حافظ و ناظر کلیه آن خواهیم بود. اعقاب و اولاد ما هم ان شالله مقوی این اصول و اساس مقدس خواهند بود.
۲۹ شعبان قوزی بیل ۱۳۲۵ در قصر سلطنتی طهران

در صفحه ۴۲ هم آمده:

بسمه تبارک و تعالی

قانون وظایف به طوری که نوشته شده صحیح است نوزدهم ربیع الاول ۱۳۲۶ در قصر سلطنتی طهران. سال دوم سلطنت
از آنجایی که این مجموعه در آستانه جنگ و جدال و آشوب ویرانگر مشروطه انتشار یافته یاد آورد آن در پیام بهارستان با مدیر فرهیخته و فرزانه‌اش که بارقه امید را در دل محققان و پژوهشگران زده مناسب دیدم، اصل این کتابچه هم‌اکنون در کتابخانه، موزه و مرکز اسناد انقلاب اسلامی موجود است و تصویر چند صفحه آن ضمیمه این یادداشت شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

هُوَ
عَدْلٌ مُّظَلِّقٌ

قانون اساسی

مجلس شورای ملی

و مجلس سنا

۱۳۲۴

اَمْرُهُمْ
شورای مبلغان
قانون اساسی
مملکت ایران
شروعاً صانعاً و اللہ عن ربیع
رتال جانان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
اَلَمْ تَطَّاقِ فِرْمَانَ مَعْدَلَتِ فِیْ اَنْ عَمَلِیْ مَوْرَثَ چاره موم حیدری
الآنکه از برای آری و سعادت ملک دولت و شیبه
دولت و اجرائی قوانین شرع حضرت ختمی مرتبت ص ۴۴ امر
تأسیس شاهی ملی شد مودیم و نظر بدان اصل اصل که بر
از افراد انالی مملکت در تصویب و نظارت امور عموم علی
مراتبهم حق و سینه تشخیص و تعیین اعضا مجلس را با شایب

قانون

و ظایف

شوش ۱۳۲۶
۱۹ آبان ماه
چاپ